

Enver Imamović, KORIJENI I ŽIVOT BOSANSKOG PLEMSTVA KROZ HISTORIJU, Sarajevo, 2018., 393 str.

Knjiga *Korijeni i život bosanskog plemstva kroz historiju* autora dr. Envera Imamovića sadrži 393 stranice obogaćene sa 151 fotografijom u boji. Knjiga se sastoji iz sedam dijelova unutar kojih autor hronološkim redom od prahistorije do današnjih dana piše o različitim segmentima iz života plemstva u Bosni. Očekivano, najviše prostora dr. Imamović posvetio je plemstvu u srednjem vijeku i za vrijeme osmanske uprave. U okviru pojedinih dijelova knjige autor je obrađivao teme poput: „Plemstvo srednjovjekovne Bosne“, „Obilježja plemstva (grbovi)“, „Bogumilstvo-vjera srednjovjekovne Bosne“, „Odjeća i oprema plemstva“, „Red bosanskih vitezova“, „Društveni život plemstva“, „Plemstvo u doba turske vladavine“, „Kapetani – novi sloj plemstva“, „Svakodnevni život plemstva“, „Bogatstvo bosanskih begova i aga“, „Početak propadanja bosanskog plemstva“, „Nestanak bosanskog plemstva“ itd. Autor na kraju knjige donosi Akt o inicijativi osnivanja bosanskog plemstva iz 1998. godine, index osobnih imena, index zemljopisnih naziva, te popis ravno 200 bibliografskih jedinica koje je tokom rada na monografiji koristio.

Djelo *Korijeni i život bosanskog plemstva kroz historiju*, napisano s ciljem osvjtljavanja političkog, vojnog, vjerskog, društvenog i porodičnog života plemstva u našoj zemlji predstavlja značajan doprinos historiografiji Bosne i Hercegovine. Dr. Imamović na jednom mjestu donosi najvažnije podatke o plemstvu u Bosni i Hercegovini zbog čega će ova knjiga, u to sam siguran, postati važan izvor za sva buduća istraživanja na ovu temu.

Posebnu pažnju u knjizi autor posvećuje bosanskom duhovnom plemstvu. Srednjovjekovno duhovno plemstvo njegovalo se i razvijalo po sopstvenim pravilima neovisno o istočnoj pravoslavnoj ili zapadnoj katoličkoj crkvenoj hijerarhiji. Bosanski krstjani, bogumili, patareni, maniheji, kudugeri, bosanski heretici i babuni, kako su sami sebe ili su ih njihovi neprijatelji tokom stoljeća nazivali, imali su svoju svetu hijerarhiju i crkvenu strukturu neraskidivo povezanu s vladarskim porodicama, plemstvom i običnim narodom. Kako autor navodi, Crkva bosanska bila je potpuno integrirana u srednjovjekovno bosansko društvo i državnu administraciju tako da je s propašću Bosanskog kraljevstva, s historijske pozornice nestala i Crkva bosanska.

Premda su razlike u teologiji Crkve bosanske, s jedne, i pravoslavne i katoličke crkve, s druge strane, bile značajne, (autor ih u knjizi detaljno navodi) ključni diferencirajući faktor među pomenutim vjerskim zajednicama predstavljala je činjenica da duhovni plemići Crkve bosanske nisu prihvatili

zemaljske darove, već su, za razliku od feudalnim posjedima izuzetno bogate katoličke i pravoslavne crkve, principijelno zagovarali asketski način života. Nije stoga nikakvo čudo što su „savršeni“ ili „pravi krstajani koji grijeha ne ljube“: did, gost i starac (i sami nazivi titula unutar hijerarhije Crkve bosanske izazivaju osjećaje sigurnosti i topline) bili podjednako poštovani od kralja i njegove svite, svjetovnih plemića i običnog puka. Kralj i vlastela su ih poštovali jer su u njima imali iskrene savjetnike na koje su se mogli osloniti, a za koje su isto vrijeme znali da im se neće miješati u njihove zemaljske posjede, dok ih je obični puk poštovao zbog njihovog uzornog života i principijelne posvećenosti načelima vjere čime su kreirali duhovni zavičaj u koji se običan svijet mogao skloniti onda kada bi zemaljski život postajao nepodnošljivo težak.

S druge strane, pripadnici vjerskog staleža pravoslavne i katoličke crkve nisu krili svoju netrpeljivost prema vjeri bosanskih krstjana. Tu netrpeljivost dr. Imamović u knjizi na slikovit način opisuje zgodom s Pripkovićevim Evandjeljem, jednim od rijetkih sačuvanih bogumilskih svetih spisa koji se danas čuva u biblioteci u Petersburgu u Rusiji. Na ovom Evandelju uz originalni tekst stoji potpis prepisivača: „A zapisa Božiom milostiju krstjan, a zovom Tvrtko Pripković, zemljom Gomiljanin“. Pored ovog potpisa neki pravoslavni svećenik je u XVI stoljeću za dotičnog Pripkovića napisao: „I Bog zna neka je to svinja bila.“

Sfera utjecaja srednjovjekovnog duhovnog plemstva dobro je prevazilazila državne granice Bosanskog kraljevstva. Starješine Crkve bosanske bile su tokom XIV stoljeća izuzetno poznati i cijenjeni vjerski učitelji među sljedbenicima nekanoniziranih crkvenih zajednica u Evropi. Teško je, naime, imajući u vidu visokoškolsko obrazovanje u Bosni i Hercegovini danas, povjerovati da je u Bosni u drugoj polovini XIV stoljeća djelovao univerzitet na kojem su znanje stjecali studenti iz Italije, Francuske, Dalmacije i drugih evropskih zemalja. Dr. Imamović u knjizi argumentirano piše o tome donoseći sliku jednog od magistara Crkve bosanske s knjigom i tradicionalnim štapom sa stečka iz okoline Breze.

Konačno, utjecaj vjere i učenja starješina Crkve bosanske prisutan je i danas u kulturi stanovnika Bosne i Hercegovine o čemu postoje urađene studije. Neka naša još uvijek aktivna dovišta povezana sa s vjerskom praksom bosanskih krstjana. Mnogobrojni bošnjački narodni običaji vezani za rođenje djeteta, ženidbu i udaju, te posmrtni običaji i narodna vjerovanja sežu u daleku srednjovjekovnu predislamsku prošlost.

Nestanak Bosanskog kraljevstva nije označio nestanak bosanskog svjetovnog ni duhovnog plemstva. Naprotiv, umjesto dida Crkve bosanske došao je Ajvaz-dedo, Torlak Evli-dedo, Hasan Kafi Pruščak i mnogi imami, muderrisi i muftije unutar čijih se porodica, o čemu zapravo svjedoči i prezime autora

naše knjige, njegovalo islamsko duhovno viteštvo. Autor u studiji hronološki govori o kontinuitetu srednjovjekovnih plemićkih porodica u prvom periodu osmanske uprave i kasnijem formiranju vojnog plemstva koje je posebno došlo do izražaja uspostavljanjem kapetanija u Bosni.

Autor je naglasio važnu činjenicu prema kojoj se visoki društveni status u osmanskom periodu postizao izrazitim vojnim vještinama, a dolazio je kao nagrada za ostvarene rezultate na bojnopolju. To je i razumljivo ako se zna da je Bosna stoljećima bila na krajnjoj granici Osmanske države gdje su se krvlju dobijale i branile plemićke titule. Junaštva Džerzelez Alije, Torlak Alije, Mehmed-bega Fidahića, Husein-kapetana Gradašćevića i drugih ispisanu su zlatnim slovima u historiji Bošnjaka.

Bosansko plemstvo osmanskog perioda bilo je privrženo islamu. Dr. Imamović u knjizi navodi kako je austrijski doktor dr. Bartol Kunibert, koji je liječio Husein-kapetana Gradašćevića, kazao kako je Gradašćević krajnje iskren i predan musliman koji, mada vrlo bolestan, ni za šta na svijetu ne bi propustio neku od pet dnevnih molitvi.

Ono što možda nedostaje dijelu knjige koji tretira bosansko plemstvo u osmanskom periodu jeste doprinos aristokracije razvoju bosanskih gradova. Naime, fizionomija bilo koje bosanske čaršije nezamisliva je bez vjerskih, prosvjetnih, humanitarnih i društvenih ustanova koje su za čistu ljubav Božiju, gradili i uvakufjavali članovi bosanske aristokracije, muškarci i žene. Cjelovita slika bosanskog plemstva bit će značajno bogatija sa podacima o doprinosu, naprimjer, Resulbegovića razvoju Trebinja, Firdusa napretku Livna, Malkočevića nastanku Donjeg Vakufa, Biharovića razvoju Sanskog Mosta, Rizvanbegovića razvoju Stoca i sl.

Imajući u vidu feudalno uređenje bosanskohercegovačkog društva tokom hiljadugodišnjeg srednjovjekovnog i osmanskog perioda s pravom se može kazati da je studija o bosanskom plemstvu, aktivnom subjektu i nosiocu svih pozitivnih i negativnih društveno-političkih procesa, ustvari studija o historiji Bosne i Hercegovine. S te strane, knjiga *Korijeni i život bosanskog plemstva kroz historiju* predstavlja nezaobilazno štivo za sve ljubitelje Bosne i bošnjaštva.

Elvir Duranović